

registeraccountants

Adres • De Brand 40
3823 LL Amersfoort
Postadres • Postbus 468
3800 AL Amersfoort

Kwartiermakers Toekomst Accountancysector
Reactie via www.internetconsultatie.nl/aqiaccountancysector

Amersfoort, 17 september 2021

Geachte kwartiermakers,

Wij hebben met belangstelling kennis genomen van uw voorstel. Graag maken wij gebruik van de mogelijkheid tot reageren.

Algemeen

Wij voorzien dat de huidige set van AQI's teveel zal kunnen leiden tot verkeerde prikkels die volgens uzelf voorkomen zouden moeten worden¹. De Minister heeft in de Memorie van Toelichting van de Wet toekomst accountancysector (pagina 5) opgemerkt dat de AQI's de sector een prikkel geven om haar resultaat op het niveau van de accountantsorganisaties en het opdrachtniveau telkens weer te verbeteren.

Juist omdat de AQI's op naam van de accountantsorganisatie en soms zelf op naam van de externe accountant openbaar gemaakt worden, vrezen wij dat accountantsorganisaties vooral gericht zullen zijn op het presenteren van zo gunstig mogelijke AQI's. Het mogen maken, bespreken en leren van fouten zal door deze set van AQI's (en de openbare publicatie daarvan) sterk onder druk kunnen komen te staan. Wij wijzen in dit verband naar het verkennend onderzoek van de VU uit 2015² waaruit bleek dat accountantskantoren veel nadruk leggen op het voorkomen van fouten en onvoldoende leren van fouten. Prof. dr. P. Wallage RA vertelde in 2015 aan Accountant TV³:

“Accountants opereren in een zero tolerance omgeving en zijn daardoor bang om fouten te maken, uit angst voor repercussies. Maar het verzwijgen van gemaakte fouten kan juist leiden tot overtredingen. Hoe open zijn kantoren om fouten te erkennen en een cultuur te bieden waarin je van fouten maken kunt leren? (...) De organisatie moet een veilige haven zijn om fouten te kunnen delen”

Het is-lijkt ons een illusie te denken dat deze observaties uit 2015 aan actualiteit hebben ingeboet. Prof. dr. L. Paape RA RO CIA merkt in Accountant nr. 4 2021 op: *“we zijn door de politiek, de AFM, de media en de hele maatschappij zodanig hard op de kop geslagen, dat we erg teruggeworpen zijn op onszelf”*.

¹ Consultatiedocument paragraaf 2.1, ontwerpcriterium 7.

² <https://www.accountant.nl/globalassets/nba/onderzoeken/vu-rapport-leren-van-fouten-bij-accountantsorganisaties-mei-2015.pdf>

³ <https://www.accountant.nl/discussie/debat/2015/7/mag-een-appel-ook-een-plekje-hebben/>

Wij voorzien het risico dat deze AQI's een cultuur stimuleren waarin accountants en medewerkers worden afgerekend op de AQI score, waarin naar elkaar wordt gewezen en waar geen ruimte meer is voor innovatie en het mogen proberen van nieuwe controletechnieken. De AQI's zouden dan een remmende werking hebben op de ontwikkeling van het beroep en dat beschouwen wij als een gemiste kans tot verbetering. Juist het beroep van accountant in een snel veranderende omgeving vereist een (onder)zoekende houding en werkwijze. Vereist dat fouten gemaakt mogen worden mits er van wordt geleerd. Een verkeerde stimulans uitgaande van AQI's waarbij de toelichting en nuance ontbreekt (zie verderop in onze reactie) ondermijnt dit.

Reactie op een aantal AQI's

AQI 1 Betrokkenheid externe accountant

Een accountant die alle werkzaamheden zelf uitvoert zal bij deze AQI in een hoger, en dus (blijkbaar) beter, kwartiel scoren dan een accountant die in teamverband werkt. Dit impliceert een risico (verkeerde prikkel) dat ter verbetering van de AQI score, de accountant besluit om in kleinere teams te werken en meer zelf te doen. Het eenvoudige gezegde van *'twee weten meer dan één'* betekent dat controlekwaliteit gebaat is bij de inzet van een breed georiënteerd team, vanuit verschillende disciplines en met verschillende ervaringsjaren. Daarmee is sprake van één of meerdere lines of defence om de kwaliteit van de uitgevoerde controle te waarborgen. Een team met meerdere ervaren accountants of medewerkers zorgt voor een lagere score van de externe accountant op deze AQI, maar draagt naar onze mening wel bij aan een betere kwaliteit van de uitgevoerde controle. De voorgestelde toelichting op de AQI gaat niet in op teamsamenstelling of de betrokkenheid van meerdere accountants op een dossier.

Voorts zien wij bezwaren tegen het met naam noemen van de betreffende externe accountant, mede omdat de AQI geen inzicht geeft in de achtergrond van de klant, de verschillen in complexiteit van controles en de teamopbouw. De naamsvermelding brengt zonder dergelijke achtergrondinformatie gemakkelijk 'naming/shaming' risico's mee, terwijl de Accountantskamer (ter vergelijking) het instrument van 'naming/shaming' zeer terughoudend en alleen in uitzonderlijke situaties toepast.

AQI 2 Fouten in de jaarrekening

Het formuleren van een AQI waarin fouten in de jaarrekening of in de controle worden gerapporteerd draagt naar onze mening niet bij aan een cultuur die is gericht op het bespreekbaar maken van fouten en het hiervan leren, bijvoorbeeld door middel van oorzakanalyses. De AQI meet daarnaast enkel de fout en schenkt geen aandacht aan het vermogen van de accountantsorganisatie om haar organisatie aan te passen naar aanleiding van gemaakte fouten (het lerend vermogen).

Wij vinden dat deze AQI daarnaast teveel onduidelijk laat. Zo is niet duidelijk aan wie de fout te wijten is. Een fout kan in een voorgaande controle zijn ontstaan en juist door het verhogen van de kwaliteit van de controlewerkzaamheden zijn gesignaleerd. Deze AQI laat op dat moment een score zien die naar onze mening eerder positief dan negatief uitgelegd moet worden. Omgekeerd kan de AQI ook een negatieve prikkel stimuleren om interne reviews minder kritisch uit te voeren opdat minder tekortkomingen (en dus een betere AQI) worden gerapporteerd. De AQI loopt zodoende het risico om niet begrijpelijk of niet vergelijkbaar te zijn en is dan strijdig met de door u gehanteerde ontwerpcriteria.

Ten aanzien van de te verstrekken toelichting van de AQI is voor ons niet duidelijk of de maatregelen bij fouterstel (RJ 150) ook tot de herstelmaatregelen van de AQI moeten worden gerekend.

AQI 3 Fraude en continuïteit

Wij begrijpen niet waarom twee niet (direct) met elkaar verband houdende onderwerpen⁴ als 'fraude' en 'continuïteit' zijn ondergebracht in één AQI. Daarnaast ontgaat ons de relatie met kwaliteit: het bestaan van fraude- of continuïteitsvraagstukken zelf zegt o.i. niets over kwaliteit. Enkel de wijze waarop de accountant met deze vraagstukken is omgegaan kan een indruk over kwaliteit opleveren. Dat wordt echter niet gemeten door de AQI en de AQI is zodoende strijdig met uw eerste ontwerpcriterium (kwaliteit). Fraude en continuïteit zijn bij toepassing van onderhavige AQI vooral te zien als kengetallen (in plaats van kwaliteitsindicatoren) en die worden op die wijze ook al in de AFM-monitor behandeld.

Het bestaan van fraude- of continuïteitsvraagstukken is bovendien zeer afhankelijk van branches / sectoren waarin de accountantsorganisatie actief is. Dat maakt dat de AQI tussen de verschillende accountantsorganisaties weinig bijdraagt aan vergelijkbaarheid (ontwerpcriterium 5).

Voorts delen wij niet uw visie dat de accountant maximale werkzaamheden behoort uit te voeren om te voorkomen dat materiële fraudes niet worden opgemerkt bij het uitvoeren van de wettelijke controle⁵. Een accountant behoort toereikende (in plaats van maximale) werkzaamheden uit te voeren.

AQI 4 Kwaliteitsverhogende maatregelen

Wij kunnen ons in beginsel vinden in deze AQI. Overigens merken wij op dat deze gegevens ook al worden uitgevraagd in de AFM-monitor.

⁴ Ook behandeld in twee verschillende Standaarden.

⁵ Consultatiedocument pagina 27 onder 'omschrijving'.

Het verdient aanbeveling om meer guidance te verstrekken bij het opleveren van de AQI. Bijvoorbeeld in situaties dat binnen een groep van ondernemingen meerdere wettelijke controleopdrachten worden uitgevoerd terwijl op groepsniveau één consultatie voor een onderwerp dat bij alle onderliggende wettelijke controles speelt wordt ingediend. Het is ons onduidelijk op welke wijze een dergelijk voorbeeld in de meting verwerkt moet worden.

AQI 5 Kwaliteitsbeheersingssysteem

Met betrekking tot AQI 5 ligt onze reactie in de lijn van die op AQI 2: het op deze wijze rapporteren over tekortkomingen stimuleert accountants en accountantsorganisaties niet tot het durven spreken over en rapporteren van gemaakte fouten, het leren van fouten en het bijstellen van interne procedures / werkwijzen gericht op het verbeteren van de kwaliteit. In tegenstelling: het stimuleert naar onze mening juist het verhullen van fouten uit angst dat een accountantsorganisatie of een accountant hierop wordt afgerekend of het minder kritisch uitvoeren van interne reviews en levert zodoende risico's op voor verkeerde prikkels (ontwerp criterium 7). Voor de gebruiker van de AQI resteert slechts de vraag of een laag aantal bevindingen wijst op een minder goed functionerend kwaliteitsbeheersingssysteem of op kwalitatief goed uitgevoerde controles. Een dergelijke vraag schuurt met uw ontwerp criterium van begrijpelijkheid.

Overigens is voor ons onduidelijk wat u bij deze AQI precies verstaat onder 'overige constatering' bij onderdeel i1: vallen hieronder ook verbeterpunten die geen tekortkoming zijn? Een constatering dat het kwaliteitsbeheersingssysteem werkt kan ook een bevinding zijn, maar het is ons niet duidelijk of dit ook onder de te rapporteren bevindingen van het kwaliteitsbeheersingssysteem valt.

AQI 6 Cultuur

Omdat de standaard vragenlijst nog niet beschikbaar is, vinden wij het niet zinvol om nu te reageren op deze AQI.

AQI 8 Innovatiebereidheid

Wij onderschrijven het belang van innovatie. Wij zijn van mening dat deze AQI te veel uitgaat van investeringen (versus kosten) en van geld (versus uren). Zo wordt bijvoorbeeld de inkoop van software in abonnementsvorm of eigen onderzoeksuren besteed aan innovatie onvoldoende uitgedrukt in de AQI, terwijl dergelijke informatie relevant kan zijn voor het meten van de innovatiebereidheid van de organisatie. De waardering van intern ontwikkelde technologieën (o.a. tariefsbepaling, hoeveelheid uren) en de wens van accountantsorganisaties om een positieve AQI te presenteren kan risico's meebrengen van creatief boekhouden⁶ / gaming, temeer omdat innovatie ruim kan worden uitgelegd.

⁶ Bijvoorbeeld een prikkel om budgetoverschrijdingen (AQI 9) te beschouwen als innovatie onderzoek.

AQI 10 Opdrachtgeverstevredenheid

Wij zijn van mening dat opdrachtgeverstevredenheid niet relevant is voor kwaliteit in het publiek belang. Het belang van de opdrachtgever is mogelijk tegengesteld aan het belang van het (brede) publiek. Wanneer de tevredenheid van opdrachtgevers teveel nadruk krijgt, bestaat het risico dat de focus van de extern accountant bij de opdrachtgever komt te liggen terwijl nu juist het publiek belang boven het commerciële belang behoort te gaan. De accountant die bij controledilemma's de rug recht houdt, loopt bovendien het risico een negatieve beoordeling van zijn opdrachtgever te krijgen.

AQI dashboard

Wij vrezen dat gebruikers de AQI's gemakkelijk onjuist kunnen interpreteren omdat veel van de AQI's enkel begrijpelijk zijn met een goede toelichting. De AQI's zijn in sommige gevallen ook moeilijk vergelijkbaar tussen de verschillende accountantsorganisaties vanwege verschillen in de cliëntenportefeuille en branches. Wij denken dat de presentatie via het dashboard en de mogelijkheid tot doorklikken het risico op misinterpretatie niet voldoende wegneemt.

Wij danken u voor de mogelijkheid om te reageren op uw voorstel. Indien gewenst zijn wij bereid tot het geven van een nadere toelichting.

CROP registeraccountants

Drs. D. Davelaar-Kemp RA CISA